

REPUBLIKA SLOVENIJA
USTAVNO SODIŠČE

Številka: Up-309/04-23

Datum: 11. 10. 2006

ODLOČBA

Ustavno sodišče je v postopku odločanja o ustavni pritožbi A. A. iz Ž., ki jo zastopa B. B., odvetnik v Z., na seji 11. oktobra 2006

odločilo:

Sodba Višjega sodišča v Mariboru št. Cp 1085/2001 z dne 11. 2. 2004 se razveljavi in se zadeva vrne Višnjemu sodišču v Mariboru v novo odločanje.

Obrazložitev

A.

1. Sodišče prve stopnje je v pravnem postopku, v katerem je pritožnica nastopala kot toženka, zavrnilo tožbeni zahtevek tožnika za ugotovitev solastniškega deleža na skupnem premoženju in izstavitev zemljiškoknjižne listine. Ugotovilo je, da pravdni stranki nista živeli v izvenzakonski skupnosti in da tožnik tudi sicer ni prispeval h gradnji stanovanjske hiše. Višje sodišče se s takšno presojo ni strinjalo; na podlagi drugačne presoje listinskih dokazov in izraženega dvoma v verodostojnost "posameznih ključnih prič" je ugotovilo obstoj izvenzakonske skupnosti in sodbo brez obravnave spremenilo tako, da je tožniku priznalo vtoževani 40-odstotni solastniški delež na skupnem premoženju, pritožnici pa naložilo izstavitev ustrezne zemljiškoknjižne listine.

2. Pritožnica v ustavni pritožbi nasprotuje takšni odločitvi in zatrjuje kršitve 15., 22., 23. in 33. člena Ustave, 6. člena Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (Uradni list RS, št. 33/94, MP, št. 7/94 – v nadaljevanju EKČP) in 1. člena Prvega protokola k EKČP. Meni, da ni bila deležna poštenega in pravičnega sojenja. Pritožbeno sodišče naj bi odločilo brez izvajanja dokazov. Kršilo naj bi tudi določbe o neposrednosti in popolnosti izvedbe potrebnih dokazov, ker v zadevi ni odločal sodnik, ki je izvedene dokaze neposredno ocenjeval. Z izpodbijano odločitvijo naj bi ji bila odvzeta lastnina, čeprav naj tožnik ne bi dokazal, v kolikšnem obsegu in s čim je prispeval k nastanku premoženja.

3. Senat Ustavnega sodišča je ustavno pritožbo dne 3. 11. 2005 sprejel v obravnavo. V skladu z določbo 56. člena Zakona o Ustavnem sodišču (Uradni list RS, št. 15/94 – v nadaljevanju ZUstS) je Ustavno sodišče ustavno pritožbo poslalo Višnjemu sodišču, v skladu z določbo 22. člena Ustave pa nasprotni stranki v pravnem postopku in jima omogočilo, da na ustavno pritožbo odgovorita, česar pa nista storila.

B.

4. Pritožnica z ustavno pritožbo izpodbija sodbo Višjega sodišča, ki je na podlagi 2., 3., in 4. točke 358. člena Zakona o pravnem postopku (Uradni list RS, št. 26/99 in nasl. – v nadaljevanju ZPP) brez pritožbene obravnave ugotovilo drugačno dejansko stanje in spremenilo sodbo sodišča prve stopnje. Pritožnica Višnjemu sodišču očita poseg v njeno pravico do poštenega sojenja, saj naj bi odločilo brez izvajanja dokazov in v nasprotju z načelom neposrednosti. Za presojo je tako v obravnavani zadevi bistveno, ali je bil pritožnici zagotovljen pošten dokazni postopek oziroma ali je bilo v postopku prekršeno katero izmed procesnih jamstev, ki izhajajo iz pravice do poštenega postopka.

5. Bistvo načela neposrednosti, ki je sprejeto tudi v ZPP¹, je v tem, da izdajo sodno odločbo tisti sodniki, ki so sodelovali na glavni obravnavi, na kateri sta stranki postavljali svoje trditve in na kateri je sodišče zlasti tudi izvajalo vse dokaze. Sodnik lahko prosto presoja vrednost posameznih dokazil le tedaj, če sam neposredno sodeluje pri izvajanju dokazov, če je torej sam, s svojimi čutili (ne pa prek posrednika) zaznal naravo in vsebino dokaznih sredstev. Le v takem primeru si lahko ustvari sliko o individualnostih oziroma posebnostih posameznega dokaza, zlasti si lahko ustvari tudi subjektivno mnenje o verodostojnosti zaslišanih prič.² Izvajanje tega načela sodišču torej omogoča, da si lažje ustvari vtis o dokazni vrednosti posameznega dokaza in da lažje izoblikuje psihološko oceno njegove verodostojnosti, po drugi strani pa daje možnost tudi strankama, da neposredno zaslišujeta priče ter se opredelita do drugih dokazov.

6. Prav zato, da načelo neposrednosti ne bi bilo kršeno, sodišče druge stopnje praviloma ne sme spremeniti dejanskih ugotovitev sodišča prve stopnje. Pritožbeni sodniki lahko le izjemoma, v okviru pooblastil iz 358. člena ZPP, spreminjajo dejanske ugotovitve sodišča prve stopnje: predvsem tedaj, ko je neposrednost zagotovljena tudi v pritožbenem postopku (pritožbena obravnava, drugačna presoja listin) ali kadar neposrednost v bistvu tudi na prvi stopnji ni povsem zagotovljena, tako da je pritožbeni sodnik pri sklepanju o dejstvih v enakem položaju kot sodnik prve stopnje (kadar mora ocenjevati posredno izvedene dokaze oziroma kadar sklepa na podlagi indicev).³

7. Odločilno vprašanje, na katerega je moralo odgovoriti sodišče v obravnavani zadevi, je vprašanje obstoja izvenzakonske skupnosti med pravnima strankama. Medtem ko sodišče prve stopnje ni našlo podlage za sklep o obstoju izvenzakonske skupnosti, je Višje sodišče presodilo, da sta pravdni stranki v spornem obdobju živeli v izvenzakonski skupnosti. Drugače kot sodišče prve stopnje je štelo, da iz predloženih listinskih dokazov izhaja, da je imel tožnik določen čas prijavljeno stalno prebivališče na pritožničinem naslovu. Po oceni pritožbenega sodišča naj bi sodišče prve stopnje tem dokazom dalo premajhno težo, po drugi strani pa naj bi svojo odločitev v preveliki meri oprlo na izpovedbe prič, ki jih je predlagala pritožnica. Višje sodišče je izrazilo dvom v njihovo verodostojnost in sodišču prve stopnje očitalo, da ni pojasnilo morebitnega vpliva sorodstvenega razmerja "posameznih ključnih prič" na njihovo verodostojnost. Taka ugotovitev pa bi narekovala bodisi razpis glavne obravnave pred pritožbenim sodiščem bodisi razveljavitev sodbe sodišča prve stopnje in vrnitev zadeve v novo sojenje. To še

¹ Člen 4 ZPP določa: "Sodišče odloči o tožbenem zahtevku na podlagi ustnega, neposrednega in javnega obravnavanja. Če zakon tako določa, odloči sodišče o tožbenem zahtevku na podlagi pisno izvedenih pravnih dejanj in na podlagi posredno izvedenih dokazov."

² Več v L. Ude: Civilno procesno pravo, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 2002, str. 124.

³ Prav tam, str. 125 in str. 334.

posebej velja, ker je Višje sodišče v nadaljevanju sprejelo odločitev, da nobena izmed strank ni uspela izpodbiti domneve o enakih deležih izvenzakonskih partnerjev na skupnem premoženju, čeprav dokazni postopek pred sodiščem prve stopnje – glede na ugotovitev, da izvenzakonske skupnosti ni bilo – sploh ni tekel v to smer.

8. Bistveni del pravice do poštenega sojenja je tudi izvedba postopkov, v katerih se v skladu z načelom neposrednosti raziščejo in ugotovijo vsa relevantna dejstva in okoliščine v zvezi z obravnavanim dogodkom. V obravnavani zadevi je Višje sodišče kljub zahtevam, ki izhajajo iz načela neposrednosti, brez pritožbene obravnave samo sprejelo oceno o neverodostojnosti nekaterih prič in njihovim izpovedbam posredno priznalo manjšo dokazno moč ter nato samo odločilo še o višini deležev na skupnem premoženju. S tem je poseglo v pravico do poštenega sojenja, kot jo zagotavlja 22. člen Ustave. Zato je Ustavno sodišče izpodbijano sodbo razveljavilo in zadevo vrnilo v novo odločanje Višnjemu sodišču v Mariboru, ki bo moralo v ponovljenem postopku pritožnici zagotoviti vsa procesna jamstva, ki izhajajo iz pravice do poštenega postopka.

9. Ker je Ustavno sodišče izpodbijano sodbo razveljavilo že zaradi kršitve pravice iz 22. člena Ustave, mu očitkov o kršitvah drugih ustavnih pravic ni bilo treba presojati.

C.

10. Ustavno sodišče je sprejelo to odločbo na podlagi prvega odstavka 59. člena ZUstS v sestavi: predsednik dr. Janez Čebulj ter sodnice in sodniki dr. Zvonko Fišer, Lojze Janko, mag. Marija Krisper Kramberger, Milojka Modrijan, dr. Ciril Ribičič, dr. Mirjam Škrk, Jože Tratnik in dr. Dragica Wedam Lukić. Odločbo je sprejelo soglasno.

Predsednik
dr. Janez Čebulj